

2. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития: (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер; Пер. с нем. В.С. Автономова и др. ; Общ. ред. А.Г. Милейковского; Вступ. ст. А.Г. Милейковского, В.И. Бомкина [с. 5—35]. — М. : Прогресс, 1982. — 455 с.

3. *Портер М.* Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран / М. Портер. — М.: Междунар. отношения, 1993. — 896 с.

4. *Соколенко С.И.* Производственные системы глобализации: сети, альянсы, партнерства, кластеры. — К.: Колос, 2002. — 546 с.

5. Создание и функционирование кластеров [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://subcontract.by/content/view/10/1/1/>

6. Посібник з кластерного розвитку. Україна: Послуги з підтримки МСП в пріоритетних регіонах. EuropeAid/121495/C/SV/UA. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://economy-mk.gov.ua/download/books/ClusterHandbookUkr.pdf>

71. Руководство по развитию кластеров: Проект «Развитие кластеров и интернационализация предприятий приграничных регионов России и Эстонии» — 2009. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.kohtla-jarve.ee/uploads/documents/valissuhted/projektid/2/cd/ru/guide.pdf>

72. Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ved.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=23566&id=1150>

9. Концепція створення кластерів в Україні. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://biznes.od.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=499&Itemid=33

Статтю подано до редакції 28.03.12 р.

УДК 627.42.22

Л. В. Панчук, аспірантка,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ЕТАПИ, ЗАХОДИ ТА МЕХАНІЗМ САНАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ КОРПОРАЦІЙ

АНОТАЦІЯ. У статті розкрито етапи, заходи та механізм фінансового оздоровлення корпорацій.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Корпорації, фінансова стабілізація, механізм санації.

АННОТАЦИЯ. В статье раскрыты этапы, мероприятия и механизм финансового оздоровления корпораций.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Корпорации, финансовая стабилизация, механизм санации.

ABSTRACT. The article deals with the stages, activities and financial recovery mechanism corporations.

KEY WORDS. Corporations, financial stabilization, rehabilitation mechanism.

Постанова проблеми. Основна роль у системі антикризового управління відводиться широкому використанню механізмів фінансової стабілізації. Успішне застосування цих механізмів дозволяє зняти фінансовий стрес, погрози банкрутства, позбавити ТНК від залежності використання позикового капіталу, прискорити темпи його економічного розвитку.

Основний матеріал. Фінансова стабілізація ТНК в умовах кризової ситуації послідовно здійснюється за такими основними етапами [1]:

- усунення неплатоспроможності, забезпечення відновлення здатності платежів за своїми поточними зобов'язаннями з тим, щоб попередити виникнення процедури банкрутства.
- відновлення фінансової стійкості, за рахунок здійснення ряду аварійних фінансових заходів;
- зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання. Повна фінансова стабілізація досягається тільки тоді, коли ТНК забезпечує стабільне зниження вартості використовуваного капіталу і постійне зростання своєї ринкової вартості.

Скоригована з урахуванням несприятливих факторів фінансова стратегія ТНК повинна забезпечувати високі темпи його виробничого розвитку при одночасному зниженні загрози його банкрутства в майбутньому періоді.

Перераховані вище механізми фінансової стабілізації можуть бути класифіковані також, як захисні і наступальні. Оперативний механізм фінансової стабілізації, заснований на принципі «відсікання зайвого», являє собою захисну реакцію ТНК на несприятливий фінансовий розвиток і позбавлений будь-яких наступальних управлінських рішень.

Тактичний механізм фінансової стабілізації уявляє собою наступальну тактику, спрямовану на перелом несприятливих тен-

денцій фінансового розвитку. Стратегічний механізм фінансової стабілізації є винятково наступальною стратегія фінансового розвитку, підпорядкована меті прискорення всього економічного зростання ТНК.

Оперативний механізм фінансової стабілізації є система заходів, спрямована, на зменшення поточних, зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань ТНК, на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Зменшення поточних, зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань ТНК досягається за рахунок:

- скорочення суми постійних витрат включаючи скорочення управлінського персоналу, витрат на поточний ремонт тощо;
- скорочення рівня змінних витрат, включаючи скорочення виробничого персоналу основних і допоміжних підрозділів, зниження обсягу виробництва, яке не користується попитом, відповідне скорочення обсягу фінансових ресурсів тощо;
- продовження термінів кредиторської заборгованості за товарними операціями (одержуваного комерційного кредиту);
- пролонгації (продовження терміну дії банківського кредиту) короткострокових банківських кредитів;
- відстрочки виплати нарахованих дивідендів, відсотків на паї та інших.

Збільшення суми грошових активів у поточному періоді досягається за рахунок:

- ліквідації портфеля короткострокових фінансових вкладень;
- реалізації окремих високоліквідних грошових і фондових інструментів портфеля довгострокових фінансових вкладень;
- рефінансування дебіторської заборгованості (з використанням усіх форм цього рефінансування) з метою зменшення загального її розміру;
- прискорення обороту дебіторської заборгованості;
- нормалізації розміру поточних запасів товарно-матеріальних цінностей;
- скорочення розміру страхових і сезонних запасів товарно-матеріальних цінностей та ін.

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо усунена поточна неплатоспроможність, тобто значення коефіцієнта абсолютної платоспроможності перевищило одиницю. Це означає, що загроза банкрутства в поточному періоді ліквідовано.

Тактичний механізм фінансової стабілізації включає систему заходів, яка заснована на використанні моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді. Фінансова рівновага ТНК забезпечується за умови, якщо обсяг позитивного грошового потоку за всіма видами господарської діяльності в певному періоді дорівнює запланованому обсягу негативного грошового потоку.

Механізм використання моделей фінансової рівноваги, спрямований на відновлення фінансової стійкості ТНК в умовах його кризового розвитку, пов'язаний із збільшенням обсягу позитивного грошового потоку при скороченні обсягу споживання додаткових фінансових ресурсів.

Збільшення обсягу позитивного грошового потоку в майбутньому періоді досягається за рахунок:

- зростання суми чистого доходу ТНК за рахунок проведення ефективної цінової політики;
- здійснення ефективної податкової політики, спрямованої на зростання суми чистого прибутку ТНК;
- здійснення дивідендної політики, адекватної кризовому розвитку ТНК, з метою збільшення суми чистого прибутку, спрямовується на виробничий розвиток;
- здійснення прискореної амортизації активної частини основних виробничих фондів з метою збільшення розміру формованого, амортизаційного фонду;
- здійснення ефективної емісійної політики при збільшенні суми власного капіталу за рахунок додаткового випуску акцій.

Зниження обсягу споживання інвестиційних ресурсів у майбутньому періоді досягається за рахунок:

- відмова від початку реалізації реальних інвестиційних проєктів, які не забезпечує швидкого поворотного чистого грошового потоку;
- залучення до використання необхідних видів основних виробничих фондів і нематеріальних активів на умовах лізингу;
- тимчасового припинення формування портфеля довгострокових фінансових вкладень за рахунок придбання нових фондів і грошових інструментів;
- зниження нормативу оборотних активів за рахунок прискорення їхнього обороту.

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо ТНК вийшло на цільові показники фінансової структури капіталу забезпечують його високу фінансову стійкість.

Стратегічний механізм фінансової стабілізації [3, 4] представляє собою систему заходів, засновану на використанні моделей фінансової підтримки прискореного економічного зростання ТНК. Ця система заходів визначає необхідність перегляду окремих напрямків фінансової стратегії ТНК. Відповідно модель фінансової підтримки прискореного економічного зростання вимагає забезпечення відповідних пропорцій фінансового розвитку.

Принципова модель фінансової підтримки прискореного економічного зростання ТНК, найбільш часто використовується в практиці антикризового управління.

Мета етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо в результаті прискорення темпів економічного розвитку підприємства забезпечується відповідне зростання його ринкової вартості.

Методи антикризового управління свідчать про широкий діапазон можливостей фінансової стабілізації ТНК за рахунок використання її внутрішніх механізмів. Однією з ключових цілей антикризового управління є вибір необхідної і достатньої інформаційної бази для прийняття раціонального рішення про здійснення оздоровчих заходів взагалі і санації, зокрема.

Санація ТНК набуває форми економічного та юридичного процесів, стає дворівневою.

Санування на макрорівні має на меті забезпечення відтворення відносин власності як основи реалізації цілей економічної політики: економічного зростання, зайнятості і т. д.

За змістом воно включає:

- створення фонових економічних умов для ефективної діяльності ТНК усіх форм власності заходами фінансового та грошово-кредитного регулювання;
- механізм зниження трансакційних витрат шляхом приватизації та розширення інституту приватної власності (теорема Коуза [6, с. 172]);
- структурну політику, націлену на забезпечення ефективності використання всіх ресурсів за рахунок концентрації стратегічної інформації;
- підтримку тих об'єктів, які необхідні для функціонування системи в режимі економічної безпеки;
- мотивацію ТНК націлену на більш адекватні внутрішні джерела розвитку всієї системи, узгодження цілей різних рівнів економіки, не допускаючи їх конфліктів [7, с. 264—269].

Рекомендації корпораціям, поряд з глобальною метою — забезпечення конкурентоспроможності, слід орієнтуватися в поточній діяльності не на зростання прибутку і рентабельності, а на зростання доданої вартості, що забезпечує одночасно і збільшення рентабельності, стали б істотним зрушенням у підвищенні ефективності санування національної економіки.

Така орієнтація підвищила б доходи всіх учасників господарського процесу (при фіксованому розподілі доданої вартості), забезпечувала б їх більш рівномірний розподіл. У кінцевому підсумку це, з одного боку, створило б сприятливий ґрунт для становлення середнього класу та більш ефективного і місткого ринку. З іншого боку, посилило б мотивацію всіх учасників господарського процесу на зростання результатів; з третього — в умовах ринкових обмежень орієнтувало б їх не тільки на активний пошук споживачів, але і на зниження матеріаломісткості продукції і т.д.;

— забезпечення загального нормування економічної поведінки власників («норми зрівнювання», які проявляються в антимонopolному законодавстві, контрактному праві і т.д.) — основи мотивації внутрішньої санації об'єктів власності на мікрорівні та підвищення ефективності їх реалізації;

— забезпечення цільових норм економічної поведінки-визначення конкретних обмежень захоплення чужих прав і механізму їх запровадження, тобто становлення законодавчої бази санації ТНК і контроль за реальним її здійсненням. Критерії санації ТНК як правового процесу задаються «згори» суспільством, виходячи з дотримання прав інших власників. Більшість держав з ринковою економікою виробило такий критерій: неспроможність ТНК взагалі як агента взаємодії або його неспроможність оплачувати взаємодія з іншими власниками. У різних країнах цей критерій проявляється в різних конкретних показниках (неоплатному, що задається в конкретному рівні неплатоспроможності і т.д.), які визначають межі залучення ТНК у правовий процес санації;

— «вибракування» неефективних власників — видалення їх з господарських відносин власності.

Правовий процес санації означає ліквідацію ТНК, яка стає складовою ланкою санування [2]. Безперервність процесу визначає третю ланку санування — моніторинг у діагностику стану об'єктів у середовища їх функціонування. Звідси, санування за змістом може бути представлено трьома взаємопов'язаними еле-

ментами: моніторингом і діагностикою, санацією та «вibraковуванням» об'єктів власності. Моніторинговий блок процесу санування включає оцінку і динаміку внутрішнього стану об'єкта, визначення ступеня адаптації до зовнішнього середовища, що дозволяє отримати сильні і слабкі сигнали про збої у функціонуванні об'єкта. Зазначені сигнали далі надходять до другого блоку, визначаючи варіативність санації.

Критерієм «здоров'я» ТНК постає конкурентоспроможність його як товаровиробника: визнання корисності його продукту і визнання вартості його продукту на рівні не нижче витрат на його виробництво.

У зв'язку з цим санація ТНК на мікрорівні передбачає:

- перманентне забезпечення його конкурентоспроможності, тобто підтримання факторного та репродуктивного потенціалу ТНК на конкурентоспроможному рівні, що дозволяє міцно закріпитися на ринку й забезпечувати не зниження фізичного рівня виробництва ТНК — обсяг реалізації продукції в реальному вираженні;

- безперервність матеріально-фінансових потоків у горизонтальних зв'язках з іншими корпораціями і власниками;

- підтримка стійкої платоспроможності у вертикальних зв'язках за зобов'язаннями держави її інститутів у зв'язку з делегованими йому повноваженнями власності;

- підвищення конкурентоспроможності та вигідності ТНК для власника.

Забезпечення першої умови передбачає практично невідворотне здійснення двох наступних. Воно стає критерієм економічного процесу санації ТНК. Даний критерій розгортається в систему індикаторів: конкретних нормативів і показників «здоров'я» ТНК, які дозволяють характеризувати його як задовільний і гарний. Забезпечення останньої умови свідчить про хороше і відмінне здоров'я ТНК, яке, втім, вимагає підтримки — повторення санації виходячи з умовами нового зовнішнього середовища. Таким чином, схема санування і санації на мікрорівні не стає такою ж, як і на макрорівні, змінюється лише її зміст. Як видно, санація корпорації знаходиться на стику санування об'єктів власності та санування ТНК, які на загальній основі, відіграють різні функціональні ролі і ведуть до суперечливих для ТНК наслідків. Так, ліквідація збиткових ТНК, звільняючи ринкові ніші, може розглядатися як санація з макроекономічних позицій, але жодним чином не є такою в мікроекономічному плані.

«Стикове» положення санації ТНК обумовлює системність її критерію. Основоположним елементом цього критерію стає продукція ТНК [5, с. 133]. Продукція дозволяє надавати сенс оздоровленню ТНК, її випускають і обов'язково враховують при прийнятті рішення: ліквідувати ТНК або санувати при попаданні їх навіть в юридичний процес.

Інші елементи системного критерію санації ТНК — платоспроможність (правовий аспект) і рентабельність (економічний аспект) — становить суперечливу єдність і разом утворюють «поле» санації ТНК як економіко-правового процесу.

Як економічний процес санація ТНК може бути ефективною, маючи різну ступінь ефективності (задовільну, добру й т.д.), але може бути неефективною. Не забезпечення її граничного рівня веде до вступу ТНК в юридичний процес санації. Він, на відміну від економічного, має строковий характер: чітко обмежені початкові і кінцеві пункти — від ініціації банкрутства до відновлення платоспроможності ТНК або до «санації власників» (переходу об'єктів в іншу форму власності або їх ліквідацію) [8]. При цьому, якщо об'єкт власності зберігає цілісність, відразу поновлюється економічний процес санації в тій чи іншій моделі.

У першому випадку (як економічний процес) санація ініціюється самим власником, його агентами (менеджерами), у другому (як юридичний процес) — тими, чії права порушуються (іншими власниками або співвласниками (акціонерами)).

На перший погляд, санація не відрізняється від ефективного управління ТНК. Разом з тим, залежно від стратегічної або тактичної мети, управління може мати різні задачі: зростання ринкової частки, її повну зміну, зростання потенціалу власності та ін. Санація ТНК — це здійснення сукупності заходів з її оптимізацією у межах встановлених норм.

Висновок. Таким чином, санація ТНК відрізняється і від антикризового управління, бо може припускати ініціацію деяких криз, не допускаючи виходу за граничні індикатори «здоров'я». Санація ТНК відрізняється від антикризового управління і тим, що вона є економіко-правовою категорією і виходить за рамки антикризового управління, здійснюючи іноді іншими власниками. Крім того, вона має на меті не виявлення криз та їх подолання, а забезпечення розвитку ТНК за заданими граничними нормативами.

Література

1. Албул Г. А. Система діагностики банкрутства промислового підприємства Теорія і практика перебудови економіки. — Черкаси, 2001.
2. Алексеев В., Скаредов Т. Проблемы сохранения имущества должника в процессе банкротства // Право и экономика. — № 10. — 1999. — С. 60—63.
3. Ансофф И. Стратегическое управление. — М.: Экономика, 1989.
4. Болотов С. П. Разработка стратегии предприятия: Учебное пособие / Сыктывкарский ун-т. — Сыктывкар, 1994. — 153 с.
5. Возіянова Н. Державне регулювання попередження банкрутства та облік неплатоспроможних підприємств в умовах чинного законодавства Торгівля і ринок України. — Донецьк, 1999. — Вип.9. — Т. 1. — С. 52—56.
6. Денисова И.П. Управление издержками и ценообразование. — М.: ООО «Эксперт-бюро-М», 1997. — 64 с.
7. Гусев Ю.В. Стратегия развития предприятий. — СПб.: Изд-во СПбУЭФ, 1992. — 160 с.
8. Манаров А.А. Процедура банкротства в вопросах и ответах. — Алматы: Билим, 2002. — 381 с.

Статтю подано до редакції 22.03.12 р.

УДК 167.1.65.016.1(477)

М. О. Тонюк, канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті висвітлено основні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні на сучасному етапі господарювання. Досліджено вплив нового Податкового Кодексу на діяльність малих підприємств. Проаналізовано основні показники, що характеризують діяльність малого бізнесу.

Ключові слова: малий бізнес, малі підприємства, новий Податковий Кодекс.

Аннотация. В статье освещены основные проблемы развития малого бизнеса в Украине на современном этапе ведения хозяйства. Исследовано влияние нового Налогового Кодекса на деятель-